

2-Gaius Marius'un kariyeri ve ordudaki reformları

Ufuk ARSLAN¹

Ü. Ozan KARAHAN²

APA: Arslan, U.; Karahan, Ü. O. (2020). Gaius Marius'un kariyeri ve ordudaki reformları. *Rumeli Tarih Araştırmaları Dergisi*, (1), 12-20. DOI: 10.51297/rumelitarikh.2020.2.

Öz

Gaius Marius (M.Ö. 157-86) Roma Cumhuriyet döneminin en önemli şahsiyetlerinden birisidir. Komutanlığı sırasında yaptıklarıyla Roma Cumhuriyeti'ni düştüğü tehlikelerden her zaman kurtarmış, bunun neticesinde yedi defa *consul* seçilmiştir ki; bu daha önce kimseye nasip olan bir şey değildi. Fakat tüm bu özelliklerinin yanında Gaius Marius'u Roma tarihinde özel kılan asıl şey, Roma ordusunda yaptığı reformlardır. Bu reformlardan önce Roma ordusunda askerlik yapmak bir vatandaşlık göreviydi. Ayrıca Roma ordusuna alınacak vatandaşların, arazi sahibi olması gerekiyordu. Böylece vatandaş, askerlik için gerekli olan teçhizatları kendisi sağlayabiliyordu. Ancak M.Ö. 2. yüzyılda Roma'nın bir imparatorluğa dönüşmesi, bu sistemin değişmesini zorunlu kılmıştır. Çünkü askerler, denizsizin bölgelerde uzun yıllar savaşmak zorunda kalmış, bunun sonucunda da arazilerinin bakımıyla ilgilenememişlerdir. Askerden döndükten sonra işlerini yoluna koymak amacıyla ağır borç yükünün altına giren askerler, sonunda iflas etmişler ve arazileri geniş toprak sahibi aristokratların eline geçmiştir. Yaşanan bu gelişmeler Roma ordusunu asker sayısı bakımından olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Ayrıca Roma ordusunda görev alan askerlerin, bu dönemde savaşılan düşmanlar karşısında zafiyet göstermesi, Roma'yı net bir şekilde istila tehdidiyle karşı karşıya bırakmıştır. Gaius Marius işte tüm bu nedenlerden dolayı ordunun değişmesi gerektiğine karar vermiş ve gerekli reformları yaparak bunu gerçekleştirmiştir. Yaptığı reform ile orduya alınacak vatandaşların arazi sahibi olması şartını kaldıran Marius, askerlik hizmeti verenlerin ihtiyaçlarını da devletin vermesini sağlamıştır. Üstelik askerlik vazifesini tamamlayanlara emekliliklerinde kullanabilecekleri araziler de tahsis eden Marius, askerlerinin kahramanı olmuştur. Fakat bu durum Roma Cumhuriyeti'nin askerlerini generallerin özel kuvvetleri haline getirmiş, bunun sonucunda da Roma Cumhuriyeti ortadan kalkmıştır.

Anahtar kelimeler: Gaius Marius, Cornelius Sulla, Roma Cumhuriyeti

Gaius Marius' Career and his reforms in the army

Abstract

Gaius Marius (157-86 BC) is one of the most important figures of the Roman Republic Period. He always saved the Roman Republic dangers with the deeds he did while he was the commander so he was elected as a consul, which is something no one has had before, seven times. Besides her all these features, what makes him special in Roman history was her reforms in the Roman army. Before these reforms, military service in Roman army was a civic duty. In addition citizens to be recruited into the

¹ Yüksek Lisan Öğrencisi, Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih ABD, Eskiçağ Tarihi BD (Uşak, Türkiye), ufukarslan_1905@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8200-0095 [Makale kayıt tarihi: 05.08.2020-kabul tarihi: 01.12.2020; DOI: 10.51297/rumelitarikh.2020.2]

² Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü (Uşak, Türkiye), ozan.karahan@usak.edu.tr, ORCID ID 0000-0002-8179-9031

Roman army had to own land. Thus the citizen could provide the necessary equipment for military service herself. The transformation of the Roman into an empire in the 2nd century BC made it necessary to change this system. Because the soldiers had to fight in overseas areas for many years, as a result they could not take care of the land. These soldier citizens, who were burdened with heavy debt to settle their business after returning from military service, eventually went bankrupt and people who owned large lands took over their land. These developments negatively affected the Roman army in terms of the number of soldiers. In addition, the weakness of the soldiers who served in Roman army against the enemies fought during this period made Rome face a clear threat of invasion. For all these reasons, Marius decided that the army had to change and made the necessary reforms. Marius, who removed the requirement for citizens to be recruited into the army to own land with her reform, enabled the state to meet the needs of those who provide military service. Besides, Marius, who also allocates lands that can be used in retirement to those who have completed their military service, has become the hero of his soldiers. However, this situation turned the soldiers of the Roman Republic into the special forces of the generals, and as a result, the Roman Republic disappeared.

Keywords: Gaius Marius, Corelius Sulla, The Roman Republic

M.Ö. 2. yüzyılın ortalarında Roma siyasi ve sosyal yaşamında genel durum

M.Ö. 3. yüzyılda İtalya Yarımadası'nda siyasi birliğini tesis eden Roma, 4. Makedon Savaşı (M.Ö. 150-148) ve 3. Pön Savaşı (M.Ö.149-146) ile birlikte hâkimiyet alanını Akdeniz bölgesinin tamamına yaymıştır. Roma, elde ettiği bu zaferler sayesinde büyük bir servetin sahibi olmuş ve topraklarına yoğun miktarda köle akışı sağlamıştır (Faulkner, 2017, s. 131). Ancak elde edilen servetten sadece zengin yönetici sınıfının yararlanabilmesi ve bu sınıfın sahip olduğu arazilerde yabancı köleleri ucuz bir şekilde çalıştırmaya başlaması, Roma'da büyük bir krize sebep olmuştur (Appian, 1.8). Çünkü Roma toplumunun temelini oluşturan küçük arazi sahibi çiftçiler, aristokratların yabancı köleler sayesinde elde ettiği ucuz iş gücüyle baş edememiş, sonunda da topraklarını bu aristokratlara satarak Roma'ya göç etmişlerdir (Tekin, 2012, s. 206). Roma şehrinin sınırları içerisinde dev bir işsizler ordusu meydana getiren bu insanlar, kendisine ait herhangi bir mülkü olmayan *proletarii* sınıfını oluşturmuşlardır. Şehrin sosyal yapısına büyük bir zarar veren bu topluluk, seçim döneminde oylarını para karşılığı satarak, Roma siyasetinde de istikrarsızlığa neden olmuşlardır (Bahar, 2010, s. 34). Ancak kırsal bölgelerdeki çiftçilerin topraklarını kaybederek proleterleşmesinin asıl yıkıcı etkisi, Roma ordusu üzerinde hissedilmiştir. Çünkü kanuna göre Roma ordusuna sadece arazi sahibi vatandaşlar girebiliyordu, dolayısıyla bu çiftçilerin sayısındaki azalma, Roma ordusunda asker eksikliği yaşanmasına sebep oluyordu (Basık, 2019, s. 98). Roma Cumhuriyeti'nin temelini sarsan ve varlığını tehdit eden bu krize karşı ilk etkili adım, genç bir soylu olan Tiberius Gracchus tarafından atılmıştır. Tiberius Gracchus, problemi çözmek adına M.Ö. 133 yılındaki *Pleb Tribunluğu* seçimlerinde aday olmuş ve seçimi kazanmıştır (Atlan, 2018, s. 127). Hiç vakit kaybetmeden işe koyulan Tiberius Gracchus, Roma senatosundaki bir grup senatörle birlikte bir yasa teklifi hazırlamıştır. Gracchus hazırladığı bu yasa teklifinin temelini ise yaklaşık 250 yıl önce yürürlüğe konulan ancak uygulanmayan bir kanuna dayandırmıştır. *Leges Licinia-Sextiae* olarak bilinen bu kanun, herhangi bir Roma vatandaşının sahip olabileceği kamu arazisini (*ager publicus*) 125 hektarla sınırlamıştır (Diakov & Kovalev, 2019, s. 124). Bu yüzden Gracchus, bu birimin üzerinde kamu arazisini elinde bulunduranların tespit edilmesini ve fazla arazilerin fakir halka dağıtılmasını istemiştir. Gracchus böylece ihtiyaç sahibi insanları arazi sahibi yapmanın yanında, Roma ordusuna da asker kaynağı sağlamayı hedeflemiştir (Basık, 2019, s. 99). Ayrıca Gracchus, hem Roma senatosuyla kişisel husumeti olduğu için hem de birçok senatörün, adı geçen dev arazilere sahip olduğunu bildiği için, yasa teklifini senatonun onayını almaksızın doğrudan Halk Meclisine sunmuştur. Burada yaşanan bazı tartışmalar, Gracchus'un teklifinin kabul edilmesini

geciktirse de diğer tribün Marcus Octavius'un görevden alınmasıyla problem çözülmüş ve sonunda teklif yasalaşmıştır. Gracchus, yasanın eksiksiz bir şekilde uygulanabilmesi için kendisinin, kardeşinin ve kayınpederinin dâhil olduğu üç kişilik bir kurul oluşturmuştur (Plutarchos, *Gracchus Kardeşler*, 10-13). Fakat senatonun bu kurula ödenek vermemesi ve bunun sonucunda da Gracchus'un, Halk Meclisine, Pergamon Kralı III. Attalos'un Roma'ya miras bıraktığı toprakları kurulun amaçları doğrultusunda kullanmayı öneren yeni bir yasa paketi sunması, yeni bir siyasi krizin fitilini ateşlemiştir. Çünkü devlet hazinesi ve dış ilişkiler gibi konular senatonun yetki alanına dâhildi, Gracchus da bu yaptığıyla senatonun yetki alanına müdahale etmiş oluyordu. (Scullard, 2011, s. 23). Senatonun bu durumu görmezden gelmesi mümkün değildi. Bu yüzden Gracchus'u kral olmayı istemekle suçlamışlar ve görev süresinin dolmasının ardından yargılanacağı konusunda onu tehdit etmişlerdir (Appian, 1, 13; (Diakov & Kovalev, 2019, s. 126; Plutarkhos, *Gracchus Kardeşler*, 13-15). Senatonun bu hamlesine karşı Gracchus ise hem yasal dokunulmazlığını korumak hem de reform hareketlerine devam edebilmek için bir sonraki yılın tribunluğuna da adaylığını koymuştur. Ama Gracchus'un bu davranışı, senato için bardağı taşıran son damla olmuş ve M.Ö. 132 yılının *Pleb Tribunu* seçimlerinin yapıldığı gün, Gracchus'u ve 300 destekçisini döverek öldürmüşlerdir (Beard, 2018, s. 224).

Bundan sonraki süreçte Roma siyasetine tam bir kaos hakim olmuştur. Gracchus'un peşinden giden ve yeni reformlar olması gerektiğini inanan *populares* grubu ile senato aracılığıyla elindeki gücü muhafaza etmek isteyen *optimates* grubu, sürekli olarak birbiriyle mücadele etmişlerdir. (Jones, 2019, s. 131) Bu mücadelenin en önemli ismi ise Gracchustan sonra *populares* grubunun liderliğini üstlenecek olan Gaius Marius'tur.

Gaius Marius'un askeri ve siyasi kariyeri

Gaius Marius, M.Ö. 157' de Arpium şehrinin Cereatae köyünde, atlı sınıfa (*equites*) mensup bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Roma ordusuna ilk olarak M.Ö. 134 yılında Celtiberialılara karşı yapılan bir savaşta katılan Marius, bu savaşta gösterdiği cesaret ile komutanlarının dikkatini çekmiş ve bunun sonucunda *consul* Metellus'un yardımcılarıyla M.Ö. 119 yılında *Pleb Tribunu* seçilmiştir. Bu görevi tamamladıktan sonra M.Ö 115'de *praetor*luk makamına getirilen Gaius Marius'a İspanya eyaleti tahsis edilmiştir (Plutarkhos, *Marius*, 3-6). *Praetor*luk görevini tamamladıktan sonra Marius'un kariyeri bir süreliğine yerinde saysa da Roma ordusunun Numidia'daki askeri başarısızlığı ona yeni bir fırsat kapısı aralamıştır (Faulkner, 2017, s. 155).

Iugurtha (Jugurta) (Savaşı M.Ö. 111-106)

Numidia Kralı Masinissa, 2. Pön Savaşı (M.Ö. 208-201) esnasında Romalılarla ittifak kurarak, Kartaca Kralı Hannibal'in yenilmesinde Romalılara yardım etmiştir. Bunun karşılığı olarak Romalılar da tüm Numidia bölgesini Masinissa'ya bırakarak onu ödüllendirmişlerdir. M.Ö. 148 yılında Masinissa'nın ölümü üzerine Numidia tahtına Masinissa'nın oğlu Micipsa geçmiştir; fakat M.Ö. 118'de o da ölünce Numidia bölgesi, Micipsa'nın iki oğlu Adherbal ve Hiempsal ve Micipsa'nın yeğeni ve evlatlığı olan Iugurtha arasında paylaştırılmıştır. Ancak bundan kısa bir süre sonra Iugurtha hırsına yenik düşmüş, kuzeni Hiempsal'ı öldürerek, diğer kuzeni Adherbal'ı da kaçmaya zorlayarak Numidia tahtına tek başına oturmuştur (Sallust, 5-13). Roma'ya kaçan Adherbal, Roma senatosundan kendisine yardım etmesini istemiştir. Adherbal'ın bu isteğini geri çevirmeyen Roma senatosu, Numidia topraklarının iki kuzen arasında eşit bir şekilde paylaşılmasına karar vermiştir. Fakat Iugurtha bu anlaşmayı çok geçmeden bozmuş, bunun üzerine Roma, Iugurtha'ya savaş ilan etmiştir (Eutropius, 4. 26). Roma senatosu, bu savaşın komutanlığına ilk olarak *consul* Calpurnius Bestia'yı atamıştır. Ama Calpurnius Bestia, Iugurtha ile savaşmak yerine onunla rüşvet karşılığında bir barış anlaşması yapınca, senato, Bestia'yı görevden almış ve onun yerine Postimius Albinus'u komutan olarak atamıştır (Sallust, 27). Albinus'un da bu savaşta başarısız olması üzerine senato, Roma adına utanç verici bir şekilde devam eden bu savaş

bitirmesi için M.Ö. 109 yılında Metellus'u ordunun başına getirmiştir (Paterculus, 2.11). Iugurtha ile savaşmak üzere Afrika'ya doğru yola çıkan Metellus, yanına Gaius Marius'u da almıştır. Metellus, komutanlığının ilk döneminde Iugurtha'ya karşı başarılı sonuçlar olsa da savaşa son noktayı bir türlü koyamamıştır. Bu durum da Marius için bir fırsat doğurmuş ve o da bu fırsatı iyi kullanmıştır. Metellus'dan Roma'ya dönmek için izin alan Marius, burada bitmeyen Iugurtha Savaşı için Metellus'u suçlamış ve senatodan kendisini *consul* seçmesini istemiştir. Marius'un bu isteğini kabul eden senato, Marius'u M.Ö. 107 yılında *consul* seçmiş onu Iugurtha Savaşının komutanlığına atamıştır (Plutarkhos, *Marius*. 9). Romalı ünlü hatip ve devlet adamı Cicero, Marius'un Metellus yerine kendisini *consul* seçtirilmesini ihanet olarak yorumlamış ve şu sözleri söylemiştir:

"G.Marius *consul* olma ümidini yitirmiş, *praetor*luğundan yedi sene geçmişti, o artık bir *consul* seçilmeyeceği gibi görünüyordu. Yüce bir insan ve vatandaş olan Q. Metellus'un altında çalışan bir elçiydi, Metellus'un emriyle işi gereği Roma'ya gönderildi, orada Roma halkı önünde Metellus'u savaşın süresini uzatmakla suçladı ve onun yerine, kendisini *consul* seçerlerse kısa süre içinde Iugurtha'yı ölü ya da diri Roma halkına teslim edeceğini duyurdu. Bunun üzerine Marius *consul* seçildi, ancak artık sadakatten ve adaletten ayrılmış, elçisi olduğu ve emriyle gönderildiği o iyinin iyisi ve seçkinin seçkini insanı kıskanmış, ona karşı suç işlemiş oldu" (Cicero, 3.20).

Gaius Marius, *consul* seçildikten sonra hemen Afrika'ya geri dönmüş ve Metellus'tan komutanlığı devralmıştır. Vakit kaybetmeden Iugurtha'ya karşı harekete geçen Marius, M.Ö. 107 ve M.Ö. 106 yıllarında yapılan iki savaşta onu mağlup etmiş ve Iugurtha'nın birçok önemli kentini ele geçirmiştir. Iugurtha ise alınan tüm bu mağlubiyetler üzerine, kayınpederi ve müttefiki olduğu Bocchus'un krallığına sığınmıştır (Sallust, 86-102). Fakat Bocchus, damadı Iugurtha'dan artık pek hazzetmiyordu ve ondan kurtulmak istiyordu. Bocchus bu düşünceyle hareket ederek, o zamanlar Marius'un subayı olan Sulla'ya haber göndermiş ve ondan gelip Iugurtha'yı teslim almasını istemiştir. Sulla bu durumdan Marius'u haberdar ettikten sonra Bocchus'un yanına gitmiş ve Iugurtha'yı teslim almıştır. Kayınpederinin ihaneti sonucu düşmanın eline geçen Iugurtha, M.Ö. 105 yılında Marius'un zaferinin bir nişanesi olarak Roma'ya getirilmiş ve burada idam edilmiştir. Böylece Iugurtha Savaşı da resmen sona ermiştir (Plutarkhos, *Sulla*, 3).

Cimbri ve Teuton Savaşları (M.Ö. 113-101)

M.Ö. 2. yüzyılın sonlarında Roma'nın varlığını tehdit eden tek güç Iugurtha değildi. Kuzey Denizi kıyılarında ikamet eden Cimberler ve Teutonlar adlı iki Germen kabilesi, yerleşim yerlerinin su altında kalması sonucu güneye doğru göç etmişler ve M.Ö. 113 yılında İtalya'nın kuzeydoğu sınırına kadar gelmişlerdir (Wolfram, 2020, s. 39). Bu gelişme üzerine büyük bir panik yaşayan Roma senatosu, bu istilacı güçleri durdurmak amacıyla *consul* Papirius Carbo önderliğindeki bir orduyu onların üzerine göndermiştir. Fakat Noreia bölgesinde yapılan savaşta Romalılar, Germenler tarafından bozguna uğratılmıştır. Germenler elde ettikleri bu zafer sayesinde Kuzey İtalya üzerinden Roma'yı istila etme fırsatı yakalamışlar; fakat meçhul bir sebepten ötürü bunu yapmamışlar ve batıya, yani Gallia bölgesine ilerlemişlerdir. Burada, Tigurinler adlı bir Kelt kabilesi de onlara katılmış ve bu büyük güç, Gallia bölgesinde geniş çaplı bir yağma hareketi başlatmıştır (Atlan, 2018, s. 137). Yaşanan tüm bu gelişmeler Roma'daki panik havasını artırmış ve Germenler üzerine M.Ö. 109 yılında *consul* Junius Silanus önderliğinde yeni bir ordu gönderilmiştir. Ancak Roma ordusu bu savaşta da başarılı olamamış ve Germenler yeni bir zafer daha kazanmıştır. Germenler ve Romalılar arasındaki bu savaşlar M.Ö. 105 yılına kadar devam etmiş ve Roma ordusu bu savaşlar neticesinde büyük bir yara almıştır. Roma'da bu yarayı saracak tek bir isim vardı ve bu isim, Iugurtha Savaşından büyük bir galibiyetle ayrılan Marius'dan başkası değildi (Özsağlam-Mutlu, 2014, s.30; Plutarkhos, *Marius*, 15-26).

Gaius Marius, Germen tehdidini yok etmesi için M.Ö. 104 yılında ikinci kez *consul* seçilmiş ve M.Ö. 100 yılına kadar bu makamdan ayrılmamıştır (Basık, 2019, s. 103). Roma ordusunun içinde bulunduğu durumun farkında olan Marius, Germenlere karşı harekete geçmede acele etmemiş ve ordusunu güçlendirme maksadıyla hazırlıklar yapmıştır. Marius, bu hazırlıklar sırasında bir dizi askeri reforma da imza atmıştır. M.Ö. 102 yılında hazırlıklarını tamamlayan Marius, Germenlere karşı harekete geçmiş ve onları Aquae Sextiae bölgesinde yapılan savaşta hezimete uğratmıştır. M.Ö. 101 senesinde Germenlerin kalan güçlerini de Vercellae bölgesinde yapılan savaşta yok eden Marius, bu zaferlerin sonucunda büyük bir şöret elde etmiş ve Romalılar için adeta bir milli kahraman olmuştur. (Freeman, 2003, s. 396).

Gaius Marius'un ordu reformu

Daha önce de değinildiği üzere, Gaius Marius'un M.Ö. 104 yılındaki reformundan önce Roma ordusu, çiftlik sahibi vatandaşlardan tarafından oluşmaktaydı. Roma'nın beşinci Kralı Servius Tullius'un temelini attığı bu sistemin amacı orduya kendi teçhizatını sağlayabilecek askerlerin alınmasıydı. Böylece devlet hazinesi üzerinde ekstra bir yük oluşması engellenmiştir. Üstelik orduya katılan vatandaş için de çiftliğini kısa bir süreliğine terk etmek çok büyük bir problem yaratmamıştır (Özüsağlam-Mutlu, 2014, s. 16-17). Fakat M.Ö. 3. yüzyılda, Roma'nın deniz aşırı fetihler yapması ve buralarda asker istihkâm etme zorunluluğunun doğması, bu sistemin temelini derinden sarsmıştır. Çünkü askerler uzun süreler boyunca çiftliğinden ayrı kalmış ve onun gerekli bakımını yapamamıştır (Penrose, 2020, s. 79). Bu durumda da askerler durumlarını düzeltebilmek için yüksek faizlerle borçlar alınmış; fakat bu borçlar ödenemediği için büyük arazi sahibi aristokratlar tarafından askerde olan vatandaşın arazisine el konulmuştur (Ekinci, 2017, s. 62). Vatandaşlar için büyük bir problem haline gelen bu durum, M.Ö. 2. yüzyılın sonu itibarıyla devletin kendisini de bizzat tehdit etmeye başlamıştır. Çünkü arazisiz vatandaş sayısı arttıkça Roma'nın asker sayısı da buna oranda düşmüştür. Bu durum da Iugurtha ve Germen kabilelerine karşı yapılan savaşlar örneğinde olduğu gibi büyük zafiyetler yaşanmasına sebep olmuştur (Hanson, 2018, s. 52).

Daha önce de belirtildiği üzere Gaius Marius M.Ö. 104 yılında ikinci kez *consul* seçilmiş ve bu görev gelir gelmez yaptığı ilk iş orduyu yeniden düzenlemek olmuştur. Marius, bu düzenlemeler kapsamında, askerlik hizmeti için çiftlik sahibi olma şartını kaldırmıştır. Böylece Roma ordusunun kapılarını tüm vatandaşlara açmıştır (Penrose, 2020, s. 80-82) Özellikle mülk sahibi olmayan *proletarii* sınıfı ile beslenme ve barınma sıkıntısı çeken insanlar için ordu bir barınak haline getirmiştir. Askere katılacak vatandaşlara savaş ganimetinden pay sözü veren Marius, askerlerin teçhizatlarının da devlet tarafından karşılanmasını sağlamıştır. Marius, askerlik görev süresini 16 yıl olarak belirlemiş ve bu sürenin sonunda ordudan ayrılan askerlere emeklilikte kullanabilmeleri için araziler tahsis etmiştir (Özüsağlam-Mutlu, 2014, s. 35). Marius, Roma ordusunun organizasyonu ve savaş düzeninde de değişikliğe gitmiştir. Farklı silahlarla donatılmış 3 grubun (*Hastati*, *Principes*, *Triarii*) meydana getirdiği 120-160 kişilik *manipulus* yerine, aynı silahları kullanan ve her biri yaklaşık 360- 480 kişiden oluşan *cohors*'u ordunun temel birimi haline getirmiştir. Marius bu bağlamda, her bir Roma lejyonunu 10 *cohors*'dan oluşacak şekilde tertip etmiştir. Marius, Roma ordusunda kullanılan silahları da değiştirmiş ve yeni geliştirilen silahları (*gladius* ve *pilum*) tüm askerler için standart hale getirmiştir. Marius ayrıca, Roma ordusundaki tüm lejyonerleri, *aquila* adı verilen kartal sembolü altında birleştirmiştir (Basık, 2019, s. 104; Hanson, 2018, s. 55; Özüsağlam-Mutlu, 2014, s. 20-32; Tekin, 2012, s. 209). Tüm bu yaptıklarıyla Roma ordusunda birlik ve düzeni tesis eden Marius'un bir diğer hamlesi, ordunun manevra hızını artırmak olmuştur. Roma ordusunun peşinden gelen ve askerlerin eşyalarını taşıyan yük katarlarının ordunun hızını düşürdüğüne kanaat getiren Marius, bundan sonra her askerin kendi eşyasını taşımamasını emretmiştir. Silahlarının yanında bir de erzak, battaniye ve kıyafet gibi eşyaları taşımak zorunda kalan bu askerler "Marius'un Katırları" olarak adlandırılmışlardır (Duncan, 2018, s. 174; Penrose, 2020, s. 82; Southern, 2006, s. 95).

Gaius Marius'un yaptığı bu düzenlemelerle birlikte Roma ordusu profesyonel bir kimlik kazanmıştır. Maaşları ve teçhizatları devlet tarafından karşılanan askerler tüm vakitlerini eğitime ayırabilmişler ve bunun sonucunda savaş meydanında düşmana üstünlük sağlamışlardır (Goldsworthy, 2007, s. 46-47; Penrose, 2020, s. 81). Ne var ki bu askerler artık Roma Cumhuriyeti'ne ya da senatoya değil, kendilerine iş, kariyer ve emeklilik fırsatı sunan generallere sadık hale gelmişlerdir. Roma politikasında yükselmek isteyen hırslı generaller de bu askerleri kişisel çıkarları için kullanmışlardır (Basık, 2019, s. 104; Faulkner, 2017, s. 162; Özsağlam-Mutlu, 2014, s. 36). Askerleri generallerin özel birlikleri haline getiren bu durumun mimarı her ne kadar Gaius Marius olsa da bunu etkili bir şekilde kullanan ilk kişi Lucius Cornelius Sulla'dır (Ağaoğulları & Köker, 1992, s. 36). Iugurtha ile yapılan savaşta Marius'un subaylığını yapan Sulla'nın yıldızı ilk olarak Müttefikler Savaşı'nda (M.Ö.91-89) parlamıştır. Roma'ya vergi veren ve gerektiği takdirde asker gönderen müttefik kentlerin Roma yurttaşlık haklarından yararlanamaması sonucu patlak veren bu savaşta Sulla büyük bir başarı göstermiş ve savaşta Roma lehine sonuçlandırmıştır.

Marius ile Sulla'nın güç mücadelesi ve Roma'nın ilk iç savaşı

Gaius Marius ile Cornelius Sulla arasındaki ilk problem aslında Iugurtha Savaşının sonunda ortaya çıkmıştı. Sulla, Iugurtha'yı Bocchus'tan teslim aldığı sahneyi yüzüğüne resim olarak çizdirmiş, Marius da bu duruma biraz içerlemişti. Fakat Marius, o zamanlar Sulla'yı kendine rakip görmediği için bu olayın üzerinde çok durmamıştı. Ancak Sulla'nın Müttefikler Savaşında gösterdiği cesaret sonucu *consul* seçilmesi ve Pontus Kralı Mithridates'e karşı yürütülecek savaşın komutanlığına getirilmesi, onu Marius için dikkate değer bir düşman haline getirmiştir (Plutarkhos, *Sulla*, 7). Bu yüzden Marius hiç vakit kaybetmeden Sulla'ya karşı harekete geçmiştir. O dönem Pleb Tribunu olan Publius Sulpicius Rufus'u da yanına çeken Marius, ona Mithridates'e karşı hazırlanan ordunun komutanlığından Sulla'nın alınması ve bu ordunun başına kendisinin geçirilmesi yönünde bir yasa paketi hazırlatmıştır. Bu yasa paketini oylayan Halk Meclisi de Pontus'a gidecek ordunun başından Sulla'yı alarak, onun yerine o dönem yetmiş yaşında olan Gaius Marius'u geçirmiştir. Ama Sulla'nın bu duruma tepkisi hiç kimsenin beklemediği kadar sert olmuştur. Sulla önce emri altındaki askerlerin sadakatini garanti almış, sonra Roma'ya karşı harekete geçmiştir. Bu durum Cumhuriyet için felaket demektir (Baker, 2015, s. 105). İşte senato bu felaketi önleyebilmek amacıyla, Brutus ve Servilius adındaki iki *praetor'u* Sulla'ya elçi olarak göndermiştir. Ancak bu *praetor*'lar Sullaya karşı saygısız davrandıkları gerekçesiyle Sulla'nın adamları tarafından saldırıya uğramış ve canlarını zor kurtarmıştır. Sulla ve askerlerinin *praetor*'lara karşı sergilemiş oldukları bu tavır, isyanın ne derece tehlikeli ve durdurulamaz olduğunu gözler önüne sermiştir. Ama senato umudunu yine de kaybetmemiş ve Sulla'ya, Roma'ya girmemesi karşılığında hakkını geri alacağını bildiren yeni bir elçi heyeti göndermiştir. Sulla bu teklif karşısında başta ikna olmuş gibi görünmüş fakat elçiler geri döner dönmez Roma'ya saldırmıştır (Penrose, 2020, s. 66; Plutarkhos, *Sulla*, 9). Bundan sonra yaşananlar ise tam bir kaostur. Sulla'nın adamları ve Marius destekçisi *populares* grubu arasında büyük çaplı çatışmalar yaşanmış, birçok ev ateşe verilmiş ve suçlu suçsuz ayrımı yapılmaksızın birçok kişinin canına kıyılmıştır. Bu arada Gaius Marius, özgürlük sözü verdiği köleleriyle son bir direniş çabasına girişse de başarılı olamamış ve Roma'dan kaçmıştır (Appian, 58; Faulkner, 2017, s. 165-166; Diakov & Kovalev, 2019, s. 142-143).

Sulla, Roma'nın kontrolünü ele aldıktan sonra senato lehine yeni düzenlemeler yapmış, Gaius Marius ve Publius Sulpicius Rufus'un da içinde bulunduğu birçok kişi hakkında idam kararı çıkartmıştır. Bunlardan Publius Sulpicius Rufus, yaşanan kaos esnasında bir kölesinin ihaneti sonucu zaten öldürülmüştü; ama Gaius Marius Roma'dan ayrılarak Afrika'ya kaçtığı için onun infazı gerçekleşmemişti. Cornelius Sulla'nın tüm bu kararları halk nezdinde, özellikle *populares* grubunda ciddi bir tepkiye sebep olmuştur. Cornelius Sulla'ya karşı tepkisini belli etmekten hiç de çekinmeyen Roma halkı, onun hoşlanmadığı bazı isimleri yüksek makamlara atayarak Sulla'nın da bu durumun farkına varmasını sağlamıştır. Cornelius Sulla ise Mithridates üzerine sefere çıkacağı için karşı tarafın bu hamlelerini

sineye çekmiştir. Üstelik halkın tepkini azaltmak amacıyla karşı taraftan Lucius Cornelius Cinna'nın *consul* seçilmesini sağlamıştır (Appian, 1.59; Plutarkhos, *Sulla*, 10).

Cornelius Sulla, Roma siyasetini senato ve kendi lehine düzenledikten sonra Mithridates'e karşı savaşmak amacıyla M.Ö 87'de Roma'dan ayrılmıştır (Kaya, 2012, s. 399). Bu durumu fırsat bilen Cornelius Cinna, Sulla'ya karşı harekete geçmiş ve onun dava edilmesi için *Pleb Tribunu Verginius'u* görevlendirmiştir. Ancak Corneslius Cinna'nın bu girişimi, *optimates* grubunda büyük bir öfkeye sebep olmuştur. Özellikle Cornelius Sulla'nın çıkardığı yasalar ile Roma siyaseti üzerinde otoritesini yeniden tesis eden senato ile Sulla destekçisi öbür *consul* Gnaeus Octavius, Cornelius Cinna'nın attığı bu adım karşısında çılgına dönmüşlerdir. Hiç vakit kaybetmeden işe koyulan bu iki güç, Cinna'nın memuriyet hakkını alinden almışlar ve onu Roma'dan kovmuşlardır (Atlan, 2018, s. 150). Cornelius Cinna mücadelesinde vazgeçmemiş ve İtalya'nın kırsallarına çekilerek burada kendisine bir ordu toplamıştır. Bu esnada Afrika'da bulunan Marius da tüm bu yaşananları duyduğunda askerleriyle birlikte hemen yola çıkmış ve Cinna'yla kuvvetlerini birleştirmiştir (Diakov & Kovalev, 2019, s.145; Plutarkhos, *Marius*, 41-43). Cinna ve Marius'un komutanlık ettiği bu birleşik ordu, Roma'ya doğru ilerlemiş ve kısa bir mücadeleden sonra kentin kontrolünü ele geçirmiştir. Bundan sonrası Roma için yeni bir felaketti. Sulla nefretıyla dolu olan Cinna ve Marius, Sulla'nın koyduğu tüm yasaları kaldırmış ve Sulla'yı vatan haini ilan etmişlerdir. Sulla taraftarlarına karşı büyük ölçekli bir katliam hareketi de başlatan bu ikili, ayrıca kendilerini M.Ö. 86 yılının *consulü* ilan etmişlerdir. Ancak bu yılın hemen başında Gaius Marius hastalanarak ölmüştür (Paterculus 2. 21-22; Plutarkhos, *Marius*, 41-43). Bundan sonraki süreçte Roma'nın kontrolü tamamen Cinna'nın eline geçmiştir. O önce Gaius Marius'tan boşalan *consul*luk makamına Valerius Flaccus'u getirmiş, sonra da onu Sulla'ya karşı savaşması için Asia eyaletine göndermiştir. Fakat Valerius Flaccus burada askerlerinin isyanı sonucu hayatını kaybedince Cinna, Gnaeus Papirus Carbo'yu yeni *consul* olarak atamıştır. Bu sırada Mithridates'e karşı doğuda çetin bir savaş veren Sulla ise Roma'da yaşanan tüm bu olayları, Roma'dan kaçan karısı Metella ve Cinna'nın zulmünden kaçıp kendisine sığınan senatörler sayesinde öğrenmiştir (Keaveney, 2005, s. 70-71). Roma'da durumu yeniden kontrol altına almak ve siyasi rakiplerinden kesin bir şekilde kurtulmak isteyen Sulla, Mithridates ile bir barış anlaşması yaparak İtalya'ya doğru yola çıkmıştır. Bu haberi alan Cinna da vakit kaybetmeden asker toplamaya başlamıştır. Sulla'yı, İtalya'ya ayak basmadan önce İlyria bölgesinde durdurmak isteyen Cinna, topladığı askerlerin Sulla'ya karşı savaşmak istememesi sonucu çıkan isyanda taşlanarak öldürülmüştür. Cinna'nın bu beklenmedik ölümü üzerine Sulla karşıtı hizip arasında tüm yetki Carbo'nun elinde toplanmıştır. Bu esnada Sulla ise M.Ö. 83 yılında Brundisium limanında karaya ayak basmıştır. Sulla'nın ordusu burada, kendisine katılan soylular ve onların beraberinde getirdiği lejyonerlerle ile birlikte 50.000 kişiye kadar ulaşmıştır. Sulla'ya katılan soylular arasında sonraki yıllarda adından çokça söz ettirecek Gnaeus Pompeus da vardı. Fakat bu katılımlara rağmen Sulla'nın ordusunun mevcudiyeti, Carbo'nun ordusunun dörtte biri kadardı. Sulla'nın bu dezavantajına karşılık avantajı ise askerlerinin Carbo'nun askerlerinden daha tecrübeli olmasıydı (Atlan, 2018, s. 151; Faulkner, 2017, s. 168-169; Scullard, 2011, s. 60-61).

Sulla bu şartlar altında kuzeye doğru yola çıkmıştır. Bu esnada Roma'daki mevcut yönetim ise Sulla'yı durdurması için iki *consul* ordusunu Sulla'nın üzerine yollamıştır; ancak Sulla bu *consul*'lerden ilki olan Norbanus'u, Campania mevkiinde yapılan savaşta mağlup edince, diğer *consul* Scipio kuvvetleriyle birlikte Sulla'nın safına geçmiştir. Bunun üzerine Roma'da M.Ö. 82 yılı için iki yeni *consul* ataması yapılmıştır. Bunlardan ilki Papirius Carbo iken diğeri meşhur komutan Gaius Marius'un oğlu Genç Marius idi. Bu sırada kış mevsiminin gelmesi ve kışın çetin geçmesi, iki ordunun birbiriyle karşılaşmasını bahar mevsimine kadar engellemiştir. Genç Marius bu süreyi iyi değerlendirmiş, ordusunu kendisine yeni katılan askerlerle takviye etmiştir. Baharın gelmesiyle birlikte kaldığı yerden devam savaşta ilk büyük mücadele, Sulla'nın kuzeye gönderdiği kuvvetlerin komutanı olan Metellus ile Carbo'nun generali Carrinas arasında yaşanmıştır. Aesis Nehri kıyısında yapılan bu savaşta gelip gelen taraf Metellus olmuştur. Bu haberi duyan Carbo ise Metellus'a karşı harekete geçerek onu kuşatmaya

almış; ama bu sırada diğer *consul* Genç Marius'dan gelen kötü haber üzerine kuşatmayı kaldırarak Ariminum bölgesine çekilmek zorunda kalmıştır. Bu sırada Sulla ise Via Latina üzerinden Roma'ya ulaşmaya çalışırken, Genç Marius'un ordusu ile karşılaşmış ve onu Sacripus mevkiinde yapılan savaşta mağlup etmiştir. Üstelik Sulla, Genç Marius'u Praeneste kentine kadar takip etmiş ve onu burada kuşatma altına almıştı. Ancak Sulla, bir an evvel Roma'ya ulaşmak istediği için bu kuşatmayı bizzat kendisi yönetmemiş, Lucretius Afella'yı kuşatma komutanı yaparak Roma'ya doğru yola çıkmıştır (Appian, 1. 86-87; Eutropius, 5. 7-8; Plutarkhos, *Sulla*, 27-28; Keaveney, 2005, s. 116-117). Roma'yı herhangi bir güçle karşılaşmadan ele geçiren Sulla, bir an evvel Carbo'nun üzerine gitmek istediği için kentte uzun süre kalmamıştır. Sulla ile girdikleri her mücadeleyi kaybeden Carbo ve müttefikleri ise bu savaşı kazanacaklarına dair tüm ümitlerini yitirmişlerdir. Ancak bu esnada Pontius Telesinus adlı bir komutanın emri altındaki 70.000 kişilik Samnit ordusu, onlara son bir umut ışığı olmuştur. Samnitler, Müttefikler Savaşı'nda kilit bir rol oynadığı için Sulla tarafından çok ağır şekilde cezalandırılmış bir halktı. Roma'yı kasıp kavuran bu için savaşı Sulla'nın kazanması halinde başına neler geleceğini çok iyi bilen bu halk, Carbo ve Marius'a yardım etmek amacıyla böylesine güçlü bir ordu toplamıştır. Ama onlar da Sulla'ya karşı verilen mücadele başarılı olamamışlar ve Collina Kapısı önünde yapılan savaşta Sulla tarafından yok edilmişlerdir. Bu savaştan kısa bir süre sonra kuşatma altında tutulan Praeneste kenti de Sulla'nın askerleri tarafından ele geçirilmiş ve Genç Marius düşmanın eline geçmemek için intihar etmiştir. Diğer *consul*, direnme ümidini kaybederek Sicilya adasına kaçmış; ancak onun akıbeti de farklı olmamıştır. Carbo burada Gnaeus Pompeius tarafından yakalanarak idam edilmiştir. Böylece siyasi rakiplerini tek tek yok eden Sulla, Roma'nın tek egemen gücü haline gelmiştir. Sulla, bu egemenliğini meşru hale getirmek için kendisini süresiz olarak *dictator* ilan etmiştir. Sulla'nın bundan sonraki amacı kendisine ve senato oligarşisine karşı muhalif olan tüm sesleri kesmek olmuştur. Böylece Roma'nın hâkim olduğu birçok bölgede yeni bir terör dönemi başlamıştır. Marius, Carbo ve Cinna destekçileri vatan haini ilan edilerek canlarına kıyılmış ve bu insanların mallarına el konulmuştur. Ayrıca Sulla tarafından, sosyal ve siyasi alanda birçok yeni kanun çıkarılmıştır. Bu kanunlar neticesinde senato aristokrasisine karşı halkın haklarını savunan siyasi kurumlar ya ortadan kaldırılmış ya da yetkileri kısıtlandırılmıştır. Cornelius Sulla'nın tüm bu hamleleri, Roma Cumhuriyeti'ni 5 asır öncesine geri götürmüştür. Halkın uğruna yıllarca savaştığı elinden hakları alınmış, bunun yerine oligarşik bir sistem kurulmuştur (Appian, 1. 92-96; Eutropius, 5. 8-9; Plutarkhos, *Sulla*, 28-33; Atlan, 2018, s. 152-154; Faulkner, 2017, s. 169-171; Diakov & Kovalev, 2019, s. 148-150; Keaveney, 2005, s. 116-123).

Sonuç

M.Ö. 157 yılında İtalya'nın küçük bir kasabasında dünya gelen Gaius Marius, kazandığı savaşlar ve Roma ordusunda yaptığı reformlar ile Roma tarihinin en etkili isimlerinden birisi olmuştur. Gaius Marius tüm bunları içinde bulunduğu dönemin şartlarını iyi analiz ederek ve gerektiğinde yenilikçi adımlar atmaktan çekinmeyerek başarmıştır. Roma ordusunun düşman karşısında yaşadığı zafiyetin, orduda alınacak askerleri arazi sahibi olmakla yükümlü tutan bir yasadaki kaynaklandığını anlamış ve bu yasa ortadan kaldırarak, orduda hizmet etme imkânını tüm Roma yurttaşları için mümkün kılmıştır. Marius bu yaptığıyla orduda görev şansı elde eden yoksul Roma halkının kahramanı haline gelmiş ve bunun sonucunda tüm tabuları yıkararak yedi defa *consul* seçilmiştir. Diğer taraftan Marius gerçekleştirdiği bu eylemlerle kendisinden sonra gelenlere de örnek teşkil etmiştir. Roma siyasetinde söz sahibi olmak isteyen hırslı generallere, Roma halkı ve ordusunun nasıl kullanması gerektiğini gösteren Marius, Roma Cumhuriyeti'nin sonunu getirecek bir dizi güç mücadelesinin yaşanmasına doğrudan etki etmiştir. Dolayısıyla Gaius Marius'un hayatını incelemeyen, Roma Cumhuriyeti'nin neden yıkıldığını anlamak pek mümkün değildir.

Kaynakça

Appian. (1913). *Civil Wars*. (Horace White, Çev.) London: The Loeb Classic Library.

Ağaoğulları, M. A., & Köker, L. (1992). *İmparatorluktan Tanrı Devletine*. Ankara: İmge Kitabevi.

- Atlan, S. (2018). *Roma Tarihinin Ana Hatları: I. Kısım Cumhuriyet Devri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Bahar, H. (2010). *Roma ve Bizans Tarihi*. Konya: Kömen Yayınları.
- Baker, S. (2015). *Eski Roma: Bir İmparatorluğun Yükselişi ve Çöküşü*. (E. Duru, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Basık, C. (2019). *Yıkıldıktan Sonra Adı Değiştirilen Devlet: Roma İmparatorluğu (İ.Ö 753 - İ.S. 1453)*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Beard, M. (2018). *SPQR: Antik Roma Tarihi*. (İ. Sağlamer, Çev.) İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Cicero. (2018). *Yükümlülükler Üzerine*. (C. C. Çevik, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Diakov, V., & Kovalev, S. (2019). *İlkçağ Tarihi Cilt:2 Roma*. (Ö. İnce, Çev.) İstanbul: Yordam Kitap.
- Duncan, M. (2018). *Fırtınadan Önce Fırtınadan Sonra: Roma İmparatorluğu'nun Sonu ve Başlangıcı*. (N. F. Kaya, Çev.) İstanbul: Salon Yayınları.
- Eutropius. (2017). *Kısa Roma Tarihi*. (Ç. Menzilioğlu, Çev.) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ekinci, D. (2017). *Antik Yunan'dan Roma'ya İletişim ve Siyaset*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Faulkner, N. (2017). *Roma: Kartalların İmparatorluğu*. (Ç. Sümer, Çev.) İstanbul: Yordam Kitap.
- Freeman, C. (2003). *Mısır, Yunan ve Roma: Antik Akdeniz Uygarlıkları*. (S. K. Angı, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Goldsworthy, A. (2007). *The Complete Roman Army*. London: Thames & Hudson Ltd.
- Hanson, V. D. (2018). Roma Savaş Tarzı. G. Parker içinde, *Cambridge Savaş Tarihi* (F. Tayanç, & T. Tayanç, Çev., s. 51-65). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Jones, P. (2019). *Geldim Gördüm Yendim*. (F. Sezer, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Kaya, M. A. (2012). *Türkiye'nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlıkları: Pers Hakimiyeti ve Hellenistik Dönem*. İzmir: İlya Yayınevi.
- Keaveney, A. (2005). *Sulla: Last Republican*. London: Routledge Publishing.
- Özusağlam-Mutlu, Z. (2014). *Marius'un Ordu Reformu Öncesi ve Sonrasında Legio'nun Kuruluş ve Muharebe Düzeni*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Paterculus, V. (1924). *Historia Romana*. (F. W. Shipley, Çev.) London: The Loeb Classical Library.
- Penrose, J. (2020). *Roma Ordusu: Roma Savaş Makinesinin Tarihi*. (S. Özgüler, Çev.) İstanbul: Kronik Kitap.
- Plutarkhos. (2001). *Gracchus Kardeşler*. (S. Sandalcı, Çev.) İstanbul: Belge Yayınları
- Plutarchos. (1959). *Marius*. (B. Perrin, Çev.) London: The Loeb Classical Library.
- Plutarchos. (1959). *Sulla*. (B. Perrin, Çev.) London: The Loeb Classical Library.
- Sallust. (1965). *Bellum Iugurthinum*. (J. C. Rolfe, Çev.) London: The Loeb Classical Library.
- Scullard, H. H. (2011). *From the Gracchi to Nero: A History of Rome from 133 B.C. to A.D. 68*. London: Routledge Publishing.
- Southern, P. (2006). *The Roman Army: A Social and Institutional History*. California: ABC-CLIO
- Tekin, O. (2012). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wolfram, H. (2020). *Germenler*. (T. İ. Kacı, Çev.) İstanbul: Kronik Kitap.